

Husbehovsfiskets roll i Gotlands krisberedskap

Sammanfattning av kandidatuppsats vid Linköpings universitet, 2025

Gotlands geografiska läge medför särskilda sårbarheter vid samhällskriser, inte minst inom livsmedelsförsörjningen. Samtidigt finns en historiskt förankrad tradition av husbehovsfiske på ön, som i tidigare kriser visat sig kunna fungera som ett kompletterande livsmedelssystem. Trots detta är husbehovsfisket i stort sett frånvarande i dagens beredskapsplanering.

Denna studie undersöker vilken roll husbehovsfisket skulle kunna spela i Gotlands livsmedelsberedskap vid ett avbrott i transportförbindelserna. Fokus ligger på fiskarnas egna uppfattningar om sina resurser och sårbarheter, samt vad som skulle krävas för att verksamheten ska kunna skalas upp i en kris.

Utifrån husbehovsfiskarnas praktiska erfarenheter behandlar studien frågor om kapacitet, logistik, lagstiftning, lokal samverkan och kommunikation. Även kriskommunikation ur

ett medborgarperspektiv berörs, med fokus på hur informationsbrister kan påverka tillit och samspel i lokalsamhället vid en kris.

Metod och genomförande

Studien bygger på en kombination av enkätundersökning, scenariobaserat arbete och kvalitativ datainsamling. Arbetet har inspirerats av Livsmedelsverkets scenariomodell för lokal livsmedelsberedskap, utvecklad i ett gotländskt sammanhang, men anpassats med fokus på husbehovsfiskets förutsättningar vid ett transportstopp.

Materialet samlades in våren 2025 genom två workshops med aktiva husbehovsfiskare från norra och södra Gotland. Deltagarna utgick från fiktiva krisscenarioer för att diskutera möjliga åtgärder och hinder. Dessa diskussioner följdes upp med en digital enkät riktad till medlemmar i Gotlands Husbehovsfiskeförening, samt med

kompletterande intervjuer, informella samtal och dokumentstudier.

Syftet med metoden är att fånga lokal kunskap och erfarenhetsbaserade insikter, med fokus på faktiska resurser, behov och begränsningar. Det insamlade materialet har analyserats tematiskt inom områden som kapacitet, logistik, samverkan, lagstiftning och kommunikation.

Analysen har främst strukturerats med stöd av ett begreppsramverk från beredskapsforskning. De tillämpade begreppen – kapacitet, robusthet, redundans, resiliens, självförsörjning och sårbarhet – har bidragit till en bredare förståelse av husbehovsfiskets möjliga roll i krisberedskapen.

Resultat och slutsatser

Studien visar att Gotlands husbehovsfiskare utgör en outnyttjad resurs i den regionala livsmedelsberedskapen. Öns fiskare uttrycker en vilja att bidra vid kris och utgör ett spritt nätverk längs kusten, med kapacitet att förse kustsamhällen med färsk fisk om den centraliserade livsmedelsförsörjningen brister.

Ett överskott av mindre båtar och redskap, i kombination med teknisk förmåga och erfarenhet, utgör en materiell buffert som stärker uthålligheten vid längre störningar.

Samtidigt framkommer betydande hinder. Nuvarande lagstiftning förbjuder försäljning av fisk från husbehovsfiske, vilket skapar osäkerhet och riskerar att hindra fiskarnas deltagande i krisberedskapen. Studien pekar därför på behovet av en översyn av regelverken i fredstid.

Det ensidiga bensinberoendet utgör en särskild sårbarhet, liksom behovet av fungerande logistik för hantering och förvaring. För att minska sårbarheten föreslås att bränsle och salt öronmärks för fisket inom den centrala beredskapsplaneringen. För att säkerställa uthållighet föreslås en särskild krisfond som kan stödja verksamheten vid långvariga störningar.

Det informella nätverket av husbehovsfiskare, med sin geografiska spridning och lokala förankring längs hela Gotlands kust, kan fungera som en strategisk resurs för den civila beredskapen när ordinarie kommunikationskanaler brister. Genom att tydliggöra roller, utveckla samverkansstrukturer och ta fram flexibla beredskaps- och kommunikationsplaner med analoga backuplösningar kan den operativa förmågan förbättras ytterligare. Studien lyfter att förtroende i en kris kan byggas om kommunikationen sker i de kanaler där människor redan befinner sig. Behovet av att stärka tilliten till lokal fisk lyfts också, särskilt genom mer balanserad och tydlig kommunikation i fredstid.

Resultaten kan utgöra ett praktiskt komplement till myndigheters analyser och bidra till framtida planering. Genom att lyfta lokala perspektiv och erfarenheter ger studien ett konkret och förankrat underlag för ett mer verklighetsnära samtal om krisberedskap. Ett sådant samtal kan handla om hur lokala resurser mobiliseras, hur regler tolkas i kris och hur förtroende byggs mellan myndigheter och civilsamhälle.

Om denna sammanfattning

Texten bygger på kandidatuppsatsen:

Husbehovsfiskets roll i Gotlands krisberedskap – en studie om lokala resurser och sårbarheter i ett förändrat säkerhetsläge

Peder Broberg, student vid
Linköpings universitet.
peder.broberg@gmail.com

Linköpings universitet
Institutionen för kultur och samhälle
(IKOS) | Kommunikation, samhälle &
medieproduktion | Vårterminen 2025